

ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ РЕНТИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

I. В. ЗАМУЛА, доктор економічних наук, професор
(Житомирський державний технологічний університет);
Т. С. ОСАДЧА, доктор економічних наук, доцент
(Херсонський економічно-правовий інститут)

Анотація. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства та стають найважливішими для оцінки його виробничої й фінансової діяльності. Питання методики аналізу ренти до сьогодні не досліджувалися. Це пов'язано з відсутністю інформаційних джерел для аналізу, що обумовлено тим, що рента не виділялася як окремий об'єкт бухгалтерського обліку. **Метою** дослідження є розвиток методології та розробка організаційно-методичних положень аналізу ренти суб'єкта господарювання як основи управління його доходами. **Методика дослідження.** У ході дослідження було використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз, синтез, індукція, дедуція, абстрагування, моделювання, системний підхід, графічний. **Результати.** У результаті дослідження отримано методики аналізу впливу факторів на рентабельність ренти й коефіцієнт ефективності ренти підприємства. Установлено послідовність впливу факторів на зазначені показники, а, відповідно, і черговості зміни під час розрахунків впливу факторів на результативний показник ланцюговим способом. Із застосування прийому розширення факторних систем до показників «рентабельність ренти» та «коефіцієнт ефективності ренти» встановлено перелік факторів впливу на них і черговість їх зміни у факторній моделі. Запропоновано методику оцінки синергетичного ефекту від взаємодії факторів впливу на вказані показники. Пропозиції спрямовано на формування можливості управляти синергетичним ефектом від взаємодії факторів із метою отримання бажаного рівня ренти за оперативного та стратегічного управління підприємством. **Практична значущість результатів дослідження.** Застосування запропонованих показників і методик визначення впливу факторів на коефіцієнт ефективності ренти та рентабельність ренти дозволить впливати на розмір і структуру ренти під час її формування. Виявлення можливого синергетичного ефекту від взаємодії факторів є важливим аспектом в управлінні ефективністю ренти.

Ключові слова: рента, аналіз ренти, аналіз доходів, синергетичний ефект, факторний аналіз, індексний аналіз.

Постановка проблеми та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Розвиток інформаційного суспільства вимагає оновлення й удосконалення методів управління суб'єктів господарювання, які мають відповідати новим вимогам економічного та соціального життя. Це зумовлює необхідність розвитку методик економічного аналізу діяльності підприємства як основного інформаційного джерела для управління всіма процесами, що відбуваються на підприємстві. Особлива увага має бути приділена методиці економічного аналізу доходів, витрат і фінансових результатів, що дозволяє оцінити ефективність і конкурентоспроможність підприємства.

У сучасних умовах розвитку економіки рента як один із видів доходу є джерелом зростання ринкової вартості підприємства, задоволення соціальних потреб суспільства, а також механізмом, що захищає підприємство від загрози банкрутства. Для управління величиною формування, розподілу та використання ренти необхідний глибокий і всебічний її аналіз.

Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Найважливішими серед них є показники доходу, що в умовах переходу до ринкової економіки становлять основу економічного розвитку підприємства. Зростання доходу, зокрема ренти, створює фінансову базу

для самофінансування, розширеного виробництва, вирішення проблем соціального розвитку підприємства. Отже, показники доходу стають найважливішими для оцінки виробничої й фінансової діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження питань методики аналізу доходів здійснювали такі вчені, як М. М. Бенько, А. Є. Возьянова, Н. М. Голуб, А. І. Горохова, В. А. Дерій, М. В. Дембінський, Л. Л. Єрмолович, І. П. Житна, Л. М. Кіндрацька, В. В. Ковальов, К. Ф. Ковальчук, М. І. Коробов, І. Д. Лазаришина, Є. В. Мних, М. В. Мельник, В. П. Ніколаєва, О. В. Олійник, О. В. Павелко, О. С. Пляченко, Г. М. Половінкіна, Г. В. Постнікова, П. Я. Попович, М. В. Реслер, М. Г. Рожкова, Г. В. Савицька, В. К. Савчук, Н. В. Тарасенко, Т. М. Чебан, М. Г. Чумаченко, А. О. Шурміна та ін. Питання методики аналізу ренти вченими не досліджувалися. Це пов'язано з відсутністю інформаційних джерел для аналізу, у зв'язку з тим що рента не виділялася як окремий об'єкт бухгалтерського обліку, це не дозволяло отримувати інформацію про її формування, розподіл і використання.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є розвиток методології та розробка організаційно-методичних положень аналізу ренти суб'єкта господарювання як основи управління його доходами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На етапі організації аналізу ренти встановлено ряд етапів, які дозволяють сформулювати проекти управлінських рішень на запити зацікавлених осіб зі складу управлінського персоналу підприємства:

1. Аналіз наявності, структури та зміни ренти в часі.
2. Факторний аналіз рентабельності та ефективності ренти.
3. Прогнозування рентабельності та ефективності ренти.

Кожен із запропонованих етапів передбачає застосування певних методичних прийомів аналізу та послідовності дій аналітика.

Під час реалізації першого етапу «Аналіз наявності, структури та зміни ренти в часі» визначається розмір ренти за її видами, частка кожного виду ренти в загальній сумі ренти та її зміна за аналізований період (вертикальний

аналіз), зміна суми ренти в часі в абсолютному та відносному вираженні (горизонтальний аналіз).

Загальна сума ренти підприємства (РД) формується із сукупності рентних доходів від усіх ресурсів, які здатні її формувати:

$$РД = РДз + РДв + РДг + РДл + РДі + РДф, \quad (1)$$

де РДз – земельна рента, грн;

РДв – водна рента, грн;

РДг – гірнична рента, грн;

РДл – лісова рента, грн;

РДі – інтелектуальна рента, грн;

РДф – фінансова рента, грн.

Горизонтальний і вертикальний аналіз проводиться з урахуванням наведених формул, які характеризують математичну сутність ренти підприємства.

Управління доходами, зокрема рентою, – важлива складова управління ефективністю діяльності суб'єкта господарювання та його стратегічним розвитком. Розмір і структура доходів обумовлюють загальні показники ефективності й результативності діяльності підприємства, поточні та перспективні, тому перед управлінським персоналом постає питання необхідності виявлення та управління факторами, які зумовлюють величину отриманих доходів (показник величини отриманої ренти – РД) та їх окупність (рентабельність ренти – $P_{рД}$). Крім того, про ефективність отриманих доходів необхідно говорити лише після порівняння отриманих доходів із сумами понесених для їх отримання витрат.

Рентабельність ренти ($P_{рД}$) запропоновано визначати за такою формулою:

$$P_{рД} = \frac{ЧП}{РД}, \quad (2)$$

де ЧП – чистий прибуток, грн.

Коефіцієнт рентабельності ренти побудовано за схемою доходних показників рентабельності. Указаний коефіцієнт показує, на скільки зміниться чистий прибуток підприємства за зміни його рентного доходу на одиницю. Застосування зазначеного показника під час внутрішнього (управлінського) аналізу дозволить управлінському персоналу володіти інформацією щодо впливу ренти (загальної по підприємству або за кожним із рентоутворювальних факторів у ході застосування факторного аналізу) на чистий прибуток підприємства з метою управління результативністю його діяльності.

Рента від певного ресурсу або групи ресурсів за результатами управлінського аналізу може виявитися фактором, який формує найбільшу частку чистого прибутку підприємства, що спричинить необхідність у детальному дослідженні розмірів, структури ренти та джерел її формування для окреслення шляхів оптимізації фінансових результатів діяльності підприємства.

На другому етапі аналізу «Факторний аналіз рентабельності та ефективності ренти», досліджуючи причинно-наслідкові зв'язки в економіці, коли результативна ознака визначається співвідношенням декількох факторних ознак, доцільним є застосування індексного аналізу, що базується на детермінованих мультиплікативних моделях [1, 2].

Під час застосування прийому розширення факторних систем найбільш складним питанням є окреслення ряду показників, домноження чисельника та знаменника на які дозволило б отримати показники-фактори, які мали б реальний економічний зміст і могли б бути інтерпретовані як фактори, що впливають на результативний показник.

Із застосуванням прийому розширення факторних систем до показника «рентабельність ренти» (формула 2) отримано таку факторну модель:

$$P_{рд} = \frac{ЧП}{РД} \frac{ЧД}{ЧД} \frac{А}{А}, \quad (3)$$

де ЧД – чистий дохід, грн;

А – вартість активів підприємства, грн.

Перетворивши формулу 3, отримаємо такий її вигляд:

$$P_{рд} = \frac{ЧП}{ЧД} \frac{А}{РД} \frac{ЧД}{А}, \quad (4)$$

де $\frac{ЧП}{ЧД}$ – рентабельність продажів;

$\frac{А}{РД}$ – ресурсомісткість ренти;

$\frac{ЧД}{А}$ – ефективність використання активів.

Математичне перетворення формули показника рентабельності ренти дозволило розрахувати вплив на нього рентабельності продажів, ресурсомісткості ренти й ефективності використання активів, від яких він прямо залежить.

Для оцінки ефективності отриманих доходів запропоновано розраховувати коефіцієнт

ефективності ренти ($Ke_{рд}$) за такою формулою:

$$Ke_{рд} = \frac{РД}{В}, \quad (5)$$

де В – витрати, необхідні для отримання ренти, грн.

Запропонований показник характеризує ефективність (віддачу) витрат, здійснених для отримання ренти; яка сума ренти припадає на одну гривню витрат, необхідних для отримання ренти. Застосування зазначеного показника в управлінському аналізі дозволяє оцінити доцільність залучення в діяльність підприємства певних рентоутворювальних ресурсів з огляду на окупність понесених при цьому витрат.

Із застосуванням прийому розширення факторних систем до коефіцієнта ефективності ренти (формула 5) отримано таку факторну модель:

$$Ke_{рд} = \frac{РД}{В} \frac{ЧД}{ЧД} \frac{А}{А}, \quad (6)$$

де ЧД – чистий дохід, грн;

А – вартість активів підприємства, грн.

Перетворивши формулу 6, отримаємо такий її вигляд:

$$Ke_{рд} = \frac{ЧД}{В} \frac{А}{ЧД} \frac{РД}{А}, \quad (7)$$

де $\frac{ЧД}{В}$ – коефіцієнт окупності витрат;

$\frac{А}{ЧД}$ – ресурсомісткість чистого доходу;

$\frac{РД}{А}$ – рентовіддача активів.

Математичне перетворення формули коефіцієнта ефективності ренти дозволило розрахувати вплив на нього коефіцієнта окупності витрат, ресурсомісткості чистого доходу та рентовіддачі активів, від яких він прямо залежить.

Ступінь впливу виділених факторів на результативний показник може бути розрахований методом виявлення ізольованого впливу факторів або методом виявлення взаємопов'язаного впливу факторів.

Метод виявлення ізольованого впливу факторів передбачає визначення впливу кожного з факторів, значення яких фіксується за принципом Ласпейреса на базисному рівні, на результативний показник. Зазначений метод дозволяє виявити синергетичний ефект від взаємодії факторів.

Синергетичний ефект під час розрахунку рентабельності ренти формується через вза-

ємодію таких факторів: рентабельність продажів; ресурсомісткість ренти та ефективність використання активів, управління якими дозволить отримати бажаний рівень результативного показника.

Послідовність визначення ізольованого впливу факторів на рентабельність ренти та синергетичного ефекту, що при цьому виникає, є такою:

1. Оцінка загальної зміни рентабельності ренти ($i_{P_{PD}}$):

$$i_{P_{PD}} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{РД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}. \quad (8)$$

2. Оцінка зміни рентабельності ренти за рахунок факторів:

- 2.1 Рентабельності продажів ($i_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})}$):

$$i_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}. \quad (9)$$

- 2.2 Ресурсомісткості ренти ($i_{P_{PD}(\frac{A}{РД})}$):

$$i_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} = \frac{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_1}{РД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}. \quad (10)$$

- 2.3 Ефективності використання активів ($i_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})}$):

$$P_{PD}(\frac{ЧД}{A}) = \frac{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}. \quad (11)$$

3. Виявлення додаткового (синергетичного) ефекту від взаємодії факторів:

- 3.1 Приріст рентабельності ренти в цілому ($\Pi_{P_{PD}}$):

$$\Pi_{P_{PD}} = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{РД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (12)$$

- 3.2 Приріст рентабельності ренти за рахунок рентабельності продажів ($\Pi_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})}$):

$$\Pi_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (13)$$

- 3.3 Приріст рентабельності ренти за рахунок ресурсомісткості ренти ($\Pi_{P_{PD}(\frac{A}{РД})}$):

$$\Pi_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} = \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_1}{РД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (14)$$

- 3.4 Приріст рентабельності ренти за рахунок ефективності використання активів ($\Pi_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})}$):

$$\Pi_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} = \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}. \quad (15)$$

- 3.5 Синергетичний ефект (ΔP_{PD}):

$$\Delta P_{PD} = \Pi_{P_{PD}} - \left[\Pi_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} + \Pi_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} + \Pi_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} \right]. \quad (16)$$

4. Перевірка правильності розрахунку синергетичного ефекту:

$$T_{P_{PD}} = i_{P_{PD}} - 1; \quad T_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} = i_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} - 1; \\ T_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} = i_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} - 1; \quad T_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} = i_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} - 1; \quad (17)$$

$$T_{P_{PD}(\Delta P_{PD})} = i_{P_{PD}} - i_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} - i_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} - i_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} + 1$$

Після перетворення формула матиме такий вигляд:

$$T_{P_{PD}} = T_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})} + T_{P_{PD}(\frac{A}{РД})} + T_{P_{PD}(\frac{ЧД}{A})} + T_{P_{PD}(\Delta P_{PD})}. \quad (18)$$

Застосування методу виявлення взаємопов'язаного впливу факторів передбачає проведення розрахунків способом ланцюгових підстановок.

Установлено таку черговість зміни факторів:

1. Рентабельність продажів.
2. Ресурсомісткість ренти.
3. Ефективність використання активів.

Послідовність визначення взаємопов'язаного впливу факторів на рентабельність ренти є такою:

1. Оцінка загальної зміни рентабельності ренти ($i_{P_{PD}}$):

$$i_{P_{PD}} = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{РД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{РД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}. \quad (19)$$

2. Оцінка зміни рентабельності ренти за рахунок факторів:

- 2.1 Рентабельності продажів ($i_{P_{PD}(\frac{ЧП}{ЧД})}$):

$$i_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right) = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧП_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧД_0}{PД_0} \cdot \frac{A_0}{A_0}} \cdot (20)$$

2.2 Ресурсомісткості ренти ($i_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right)$):

$$i_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right) = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧП_0} \cdot \frac{A_1}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}}{\frac{ЧД_1}{PД_0} \cdot \frac{A_0}{A_0}} \cdot (21)$$

2.3 Ефективності використання активів

($i_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right)$):

$$i_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right) = \frac{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1}}{\frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0}} \cdot (22)$$

3. Виявлення впливу факторів на рентабельність ренти:

3.1 Приріст рентабельності ренти в цілому

($\Pi_{P_{PД}}$):

$$\Pi_{P_{PД}} = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \cdot (23)$$

3.2 Приріст рентабельності ренти за рахунок рентабельності продажів ($\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right)$):

$$\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_0}{ЧД_0} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \cdot (24)$$

3.3 Приріст рентабельності ренти за рахунок ресурсомісткості ренти ($\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right)$):

$$\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} - \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_0}{PД_0} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \cdot (25)$$

3.4 Приріст рентабельності ренти за рахунок ефективності використання активів

($\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right)$):

$$\Pi_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right) = \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_1}{A_1} - \frac{ЧП_1}{ЧД_1} \cdot \frac{A_1}{PД_1} \cdot \frac{ЧД_0}{A_0} \cdot (26)$$

4. Перевірка правильності розрахунку ступеня впливу факторів:

$$\begin{aligned} T_{P_{PД}} &= i_{P_{PД}} - 1; & T_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right) &= i_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right) - 1; \\ T_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right) &= i_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right) - 1; & T_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right) &= i_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right) - 1; \end{aligned} \cdot (27)$$

$$T_{P_{PД}} = T_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{ЧД} \right) + T_{P_{PД}} \left(\frac{A}{PД} \right) + T_{P_{PД}} \left(\frac{ЧП}{A} \right)$$

Одержані результати не відрізняються від результатів розрахунку, який передбачає визначення ізолюваного впливу факторів на рентабельність ренти та синергетичного ефекту, що при цьому виникає. Отже, перераховані способи є рівнозначними для виявлення впливу факторів на рентабельність ренти за винятком того, що спосіб визначення ізолюваного впливу факторів дозволяє оцінити синергетичний ефект від взаємодії факторів.

Застосування запропонованих показників і методик визначення впливу факторів на рентабельність ренти дозволить впливати на розмір і структуру ренти під час її формування.

Розрахунок можливого синергетичного ефекту від взаємодії факторів є важливим аспектом під час управління рентабельністю ренти. Виявлений синергетичний ефект може бути як позитивним, так і негативним, що дозволить більш детально дослідити причини й умови зміни рентабельності ренти з метою управління ними залежно від стратегії розвитку підприємства.

Синергетичний ефект під час розрахунку коефіцієнта ефективності ренти формується за рахунок взаємодії таких факторів: коефіцієнт окупності витрат; ресурсомісткість чистого доходу та рентовіддача активів, управління якими дозволить отримати бажаний рівень результативного показника. Послідовність визначення ізолюваного впливу факторів на коефіцієнт ефективності ренти й синергетичний ефект, що при цьому виникає, аналогічна до наведеної послідовності визначення ізолюваного впливу факторів на рентабельність ренти.

Застосування методу виявлення взаємопов'язаного впливу факторів передбачає проведення розрахунків способом ланцюгових підстановок. Установлено таку черговість зміни факторів:

1. Рентовіддача активів.
2. Ресурсомісткість чистого доходу.
3. Коефіцієнт окупності нормальних витрат.

У процесі апробації наведених методик встановлено, що результати використання ізольованого впливу факторів і взаємопов'язаного впливу факторів на коефіцієнт ефективності ренти не відрізняються. Перевагою застосування методу ізольованого впливу факторів є можливість визначення синергетичного ефекту від взаємодії факторів.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства та стають найважливішими для оцінки його виробничої й фінансової діяльності. У результаті дослідження отримано методики аналізу впливу факторів на рентабельність ренти підприємства. Це рентабельність ренти від кожного з рентоутворювальних ресурсів (земельних, водних, лісових ресурсів, надр і територій видобування корисних копалин, інноваційної та фінансової діяльності), факторами впливу на які є чистий прибуток, витрати нормальні, чистий дохід, прибуток нормальний за видами рентоутворювальних ресурсів. Встановлено послідовність впливу факторів на рентабельність ренти, а, відповідно, і черговості зміни під час розрахунків впливу факторів на результативний показник ланцюговим способом: чистий прибуток, витрати нормальні, чистий дохід, прибуток нормальний. З урахуванням вищевикладеного, побудовано індекси залежності рентабельності ренти від факторних показників.

Для оцінки ефективності отриманих доходів запропоновано розраховувати коефіцієнт ефективності ренти, який визначається як сума коефіцієнтів ефективності кожного з рентоутворювальних факторів. Отже, ефективність ренти підприємства прямо залежить від ефективності ренти кожного з рентоутворювальних ресурсів. Проаналізувавши ступінь залежності коефіцієнта ефективності ренти від виявлених факторів, встановлено таку послідовність ступеня їх впливу на результативний показник: 1. Витрати нормальні. 2. Чистий дохід. 3. Нормальний прибуток. З урахуванням вищевикладеного, побудовано індекси залежності коефіцієнта ефективності ренти від факторних показників.

Встановлено, що синергетичний ефект під час розрахунку рентабельності ренти форму-

ється за рахунок взаємодії таких факторів: рентабельність продажів; ресурсомісткість ренти; ефективність використання активів. Щодо коефіцієнта ефективності ренти, то такими факторами є: коефіцієнт окупності нормальних витрат; ресурсомісткість чистого доходу; рентовіддача активів, управління якими дозволить отримати бажаний рівень результативного показника. Для оцінки синергетичного ефекту від взаємодії перерахованих факторів використано метод виявлення ізольованого впливу факторів на результативний показник. Пропозиції спрямовані на формування можливості управляти синергетичним ефектом від взаємодії факторів із метою отримання бажаного рівня ренти за оперативному та стратегічному управлінні підприємством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Янковий О. Г. Детерміновані моделі факторного економічного аналізу. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону : монографія / О. Г. Янковий; за заг. ред. А. З. Підгорного. – Одеса : Атлант, 2012. – С. 125–143.
2. Янковой А. Г. Методы усложнения факторной детерминированной модели результативного экономического показателя : материалы 2-ої міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (26–27 вересня 2013 р.) / А. Г. Янковой // – Одеса : ОНЕУ, 2013. – С. 253–255.

REFERENCES

1. Jankovyj, O. G. (2012). Determinovani modeli faktornogo ekonomichnogo analizu. Metodologija statystychnogo zabezpechennja rozvytku region [Deterministic models of factor economic analysis. Methodology of statistical support for the development of the region]. A. Z. Pidgornogo (Ed.). Odessa : Atlant [in Ukrainian].
2. Yankovoy, A. G. (2013). Metody uslozhneniya faktornoy determinirovannoy modeli rezul'tativnogo ekonomicheskogo poka-

zatelya [Methods of complicating the factorial deterministic model of the productive economic indicator]. Proceedings from *Materiali 2-oї mizhnar. nauk.-prakt. konf. "Ekonomika pidpriemstva: suchasni problemi*

teorii ta praktiki" – Materials of the 2nd Intern. science-practice conf. "Enterprise Economics: Modern Problems of Theory and Practice" (pp. 253–255). Odessa : ONEU [in Russian].

И. В. Замула, доктор экономических наук, профессор (Житомирский государственный технологический университет); **Т. С. Осадчая**, доктор экономических наук, доцент (Херсонский экономико-правовой институт). **Процедурные аспекты анализа ренты субъекта хозяйствования.**

Аннотация. Показатели финансовых результатов характеризуют абсолютную эффективность хозяйствования предприятия и становятся важнейшими для оценки его производственной и финансовой деятельности. Вопросы методологии анализа ренты до сих пор не исследовались. Это связано с отсутствием информационных источников для анализа, что обусловлено тем, что рента не выделялась как отдельный объект бухгалтерского учета. **Целью** исследования является развитие методологии и разработка организационно-методических положений анализа ренты предприятия как основы управления его доходами. **Методика исследования.** В ходе исследования были использованы такие общенаучные и специальные методы: анализ, синтез, индукция, дедукция, абстрагирование, моделирование, системный подход, графический. **Результаты.** В результате исследования получены методики анализа влияния факторов на рентабельность ренты и коэффициент эффективности ренты предприятия. Установлена последовательность влияния факторов на указанные показатели, а, соответственно, и очередность изменения их при расчете влияния факторов на результативный показатель цепным способом. В результате применения приема расширения факторных систем к показателям «рентабельность ренты» и «коэффициент эффективности ренты» установлен перечень факторов влияния на них и очередность их изменения в факторной модели. Предложена методика оценки синергетического эффекта от взаимодействия факторов влияния на указанные показатели. Предложения направлены на формирование возможности управлять синергетическим эффектом от взаимодействия факторов с целью получения желаемого уровня ренты при оперативном и стратегическом управлении предприятием. **Практическая значимость результатов исследования.** Применение предложенных показателей и методик определения влияния факторов на коэффициент эффективности ренты и рентабельность ренты позволит влиять на размер и структуру ренты при формировании. Выявление возможного синергетического эффекта от взаимодействия факторов является важным аспектом при управлении эффективностью ренты.

Ключевые слова: рента, анализ ренты, анализ доходов, синергетический эффект, факторный анализ, индексный анализ.

I. Zamula, Dc. Econ. Sci., Professor (Zhytomyr State Technological University); **T. Osadcha**, Dc. Econ. Sci., Docent (Kherson Economic-Law Institute). **Procedural aspects of analysis of rent of entity.**

Annotation. Indicators of financial results are characterizing the absolute efficiency of management of enterprise and are becoming the most important to the assessment its production and financial activities. The item of the methodology of rent analysis haven't been investigated till today. This is due to the absence of information sources for analysis, due to the fact that the rent was not allocated as a separate object of accounting. **The purpose** of the study is to develop a methodology and develop organizational and methodological provisions for the analysis of the entity's rent as the basis for managing its revenues. **Methodology of research.** In the course of the research, the following general scientific and special methods were used: analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, modeling, system approach, graphic. **Findings.** As a result of the study, methods of analyzing the influence of factors on the profitability of rent and the coefficient of rent efficiency of the enterprise were obtained. The sequence of influence of factors on the indicated indicators is established, and, consequently, the order of change in the calculations of the influence of factors on the resultative indicator by the chain method. From the application of acceptance of expansion of factor systems to the indicator of profit-

ability of rent and the coefficient of rent efficiency, a list of factors influencing it and the order of their change in the factor model is established. The method of estimating the synergistic effect from the interaction of the factors of influence on the indicated parameters is offered. Proposals are aimed at creating the opportunity to manage the synergy effect from the interaction of factors in order to obtain the desired level of rent under the operational and strategic management of the enterprise. **Practical value.** The application of the proposed indicators and methods for determining the impact of factors on the efficiency of rent and profitability of the rent will affect the size and structure of rent during its formation. Detection of a possible synergistic effect from the interaction of factors is an important aspect in managing the efficiency of rent.

Keywords: rent, rent analysis, income analysis, synergy effect, factor analysis, index analysis.